

بررسی نقش کمیته حقوق طفل در توسعه حقوق طفل با تمرکز بر افغانستان محمد محقق

دانشجوی ماستری حقوق بین الملل

چکیده :

برای نظارت از حسن اجرای مفاد کنوانسیون حقوق طفل و پروتکل‌های الحاقی آن و بر حسب ماده 43 این کنوانسیون، کمیته ای متشکل از متخصصان حقوق طفل ایجاد شده است. کمیته حقوق طفل متشکل از 18 متخصص در زمینه های مختلف حقوق اطفال می باشند که متناسب با تقسیمات جغرافیایی و با در نظر داشت نظام های حقوقی مختلف توسط اعضای کنوانسیون حقوق طفل انتخاب می شوند. این افراد توسط کشورهای متبوع خودشان کاندید ولی پس از انتخاب با صلاحیت شخصی و نه به نمایندگی کشورشان ایفای وظیفه می نمایند. وظیفه اصلی کمیته حقوق طفل نظارت از حسن اجرای کنوانسیون حقوق طفل و پروتوکل های الحاقی آن می باشد. مهمترین وظایف کمیته تهیه رهنمودهای کاری برای کشورهای عضو کنوانسیون حقوق طفل و پروتکل‌های الحاقی آن جهت گزارشدهی یکسان و استاندارد، بررسی گزارشات ملی اعضای کنوانسیون حقوق طفل، ارائه نظریه های تفسیری و برگزاری جلسات تبادل نظر عمومی است که به صورت سالانه برگزار می شود. در پژوهش حاضر تلاش شده است تا کارکردهای مختلف کمیته حقوق طفل بررسی شده و تاثیر آن بر بهبود حقوق طفل در سطح بین الملل و همچنین در افغانستان ارزیابی شود. به دلیل شرایط خاص افغانستان و تداوم منازعات نظامی یکی از موضوعات مهم حقوق اطفال، جلوگیری از شمولیت آنها در منازعات مسلحانه است و بدین منظور علاوه بر پروتکل الحاقی حقوق طفل، دولت افغانستان با سازمان ملل متحد برنامه عمل امضاء نموده است تا مانع ایراد صدمات ناشی از منازعات بر اطفال گردد. در این تحقیق از روش تحلیلی و توصیفی و به گونه کتابخانه ای استفاده شده است که در آن تلاش شده است با استفاده از اسناد سازمان ملل متحد، گزارشات نهادهای بین المللی و گزارشات ملی افغانستان به موضوع حقوق اطفال پرداخته شود تا تاثیرات فعالیت‌های کمیته حقوق طفل بر توسعه حقوق طفل در سطح داخلی و بین المللی مشخص شود.

واژگان کلیدی: کمیته حقوق طفل، کارکردهای کمیته حقوق طفل، گزارش دهی، منازعات مسلحانه، حقوق طفل.

مقدمه

کمیته حقوق طفل با کارکردهای ویژه ای که داشته توانسته موجب تحول ادبیات حقوق طفل در سطح بین المللی گردد. در این پژوهش با تکیه بر نقش های کمیته در گزارش گیری از کشورهای عضو و صدور ملاحظات نهایی و همچنین ارائه مشورت های تفسیری پیرامون مواد کنوانسیون تلاش می شود تا تأثیر کارکرد کمیته را در توسعه حقوق اطفال در سطح بین الملل و افغانستان بررسی نموده و با ارزیابی دستاوردها، چالش ها و محدودیت های تطبیقی این معاهده، راهکارهای پیشنهادی را برای حسن اجرای این معاهده در جهت توسعه حقوق طفل فراهم نماید.

آنچه مسلم است اینکه موضوع حقوق بشر به طور عام و حقوق اطفال به طور خاص با چالش های فزاینده ای روبرو است که اجرایی شدن آن را با دشواری های گوناگونی مواجه ساخته است. اصل استقلال و خودمختاری دولت ها، اصل عدم مداخله در امور داخلی کشورها، عدم وجود منابع مالی کافی در سطح بین الملل برای کشورهای کمتر توسعه یافته، جنگ های بین المللی و منازعات مسلحانه داخلی و دیگر موارد همواره بیشترین صدمات را به اقشار آسیب پذیر اجتماعات به خصوص اطفال وارد نموده و موجب عدم اجرای حقوق بنیادین اطفال شده است.

در این پژوهش با تکیه بر گزارش های دول عضو به کمیته حقوق طفل و توصیه هایی که متعاقباً برای کشورها، پس از دایر شدن گفتگوی سازنده میان هیئت نمایندگی کشور عضو و متخصصان کمیته ناظر ارسال می شود، تلاش می شود تا میزان پایبندی کشورها به توصیه های کمیته ناظر نشان داده شده و اینکه چه اندازه تفسیرهای کمیته ناظر از مواد کنوانسیون به کشورهای عضو این معاهده در اجرایی ساختن و تحقق حقوق اطفال کمک کرده است.

افغانستان به عنوان کشوری که هفت سند عمده حقوق بشری را امضا نموده است مکلف به رعایت و تطبیق مفاد چنین معاهدات است و از آنجایی که پسندیده است تا دولت با عبور از بحران ها، در روند دولت سازی و تقویت مؤلفه های حقوق شهروندی استراتژی بلندمدت داشته باشد، می بایست تلاش شود در تمامی ابتکارات توسعه و نهادسازی بحث حقوق شهروندی و معیارهای پذیرفته شده حقوق بشر نقش رهنمودی و اساسی را داشته باشد. با توجه به اینکه چهل و هشت فی صد جمعیت کشور زیر سن پانزده سال¹ هستند، توجه به حقوق طفل و تعامل سازنده با نهادهای بین المللی حقوق بشری، ضمن ایفای تعهدات بین المللی دولت و تقویت جایگاه بین المللی آن می تواند در برنامه ریزی های داخلی و بهبود شاخصه های توسعه انسانی نقشی حیاتی داشته باشد.

بازسازی زیرساخت ها و نوسازی نهادها موجب تغییرات گسترده ای در نظام حقوقی افغانستان گردید و تأکید و توجه به موضوعات حقوق بشر در سطح داخلی و روابط بین المللی کشور اهمیت ویژه ای یافت؛ اما با توجه به الحاق افغانستان به هفت کنوانسیون عمده حقوق بشری و مکلفیت گزارشی برخاسته از هریک از کنوانسیون ها، پیرامون کارکرد کمیته های ناظر چنین معاهداتی تحقیقات مستقلی صورت نگرفته است تا ضمن آشنایی با روند کاری آن ها، زمینه های تعامل بین این کمیته ها با کشورهای عضو معاهده تشخیص شده و تأثیرات فعالیت کمیته بر توسعه حقوق طفل در کشورهای عضو کنوانسیون بررسی شود. در تحقیق حاضر تلاش شده است تا ضمن بررسی ملاحظات نهایی (توصیه های کمیته ناظر) به برخی از کشورها به عنوان نمونه و همچنین دولت افغانستان، میزان اثرگذاری آن را در تصویب قوانین، ایجاد ساختارهای جدید و تدوین پالیسی ها ارزیابی نماییم.

1. Central Statistics Organization (2018), Afghanistan Living Conditions Survey 2016-17. Kabul, CSO.

در زمینه معاهدات حقوق بشری و حوزه حقوق طفل پژوهش‌هایی توسط دانشجویان دانشگاه‌ها انجام شده است که بیشتر موضوعات آن تمرکز بر تأثیرات مقررات بین‌المللی نسبت به نظام حقوقی افغانستان است. مانند موارد ذیل:

1. مکلفیت دولت افغانستان در قبال میثاق‌های بین‌المللی حقوق بشر نوشته سخی داد ابرار،
2. بررسی حقوق سیاسی زن در حقوق اساسی وفقه احناف نوشته نبیله احمدی،
3. نقش سازمان ملل متحد در زمینه توسعه و تضمین حقوق بشر با تاکید برحق آزادی بیان،
4. جایگاه نسل دوم حقوق بشر در قانون اساسی افغانستان نوشته همایون رئوفی،
5. جایگاه معاهدات بین‌المللی در نظام حقوقی افغانستان نوشته شیرشاه غنی زاده،
6. حقوق اطفال کارگر در اسناد بین‌المللی نوشته نجیبه حیدری،
7. مقابله با خشونت علیه کودکان در اسناد بین‌المللی و حقوق افغانستان نوشته شکریره زرگری،
8. حمایت از کودکان در منازعات مسلحانه در پرتو اسناد حقوق بشردوستانه بین‌المللی و قوانین داخلی افغانستان نوشته لطیفه سلطانی

و یا اینکه به بخش‌های خاص حقوق طفل مانند عدالت اطفال پرداخته است. در پژوهش‌هایی که انجام شده است تلاش شده میزان تطابق و هماهنگی بین قوانین ما با استانداردهای حقوق بشری در زمینه اطفال را بررسی نماید؛ اما پژوهش حاضر تلاش دارد تا کارکرد کمیته ناظر که مهم‌ترین نهاد بین‌المللی در زمینه نظارت از حسن اجرای کنوانسیون حقوق طفل و پروتکل‌های الحاقی آن است را بررسی نماید. در این پژوهش هدف شناخت کارکرد کمیته ناظر حقوق طفل و میزان تأثیرگذاری در توسعه حقوق طفل در سطح بین‌الملل و افغانستان است. نگارنده در این پژوهش می‌خواهد ضمن بررسی تعامل بین دولت و کمیته ناظر حقوق طفل به جنبه تأثیرگذاری آن در بهبود حقوق طفل بپردازد.

الف. سؤال اصلی

آیا کارکرد کمیته حقوق طفل در توسعه حقوق طفل مؤثر بوده است؟

ب. سؤال‌های فرعی

1. کارکردهای کمیته حقوق طفل و سازوکارهای آن چیست؟
2. تأثیر کمیته حقوق طفل در توسعه حقوق طفل در افغانستان چگونه است؟

فرضیه تحقیق

با توجه به توسعه حقوق بشر و نقش فعال کمیته‌های ناظر معاهدات حقوق بشری، کمیته حقوق طفل در توسعه حقوق طفل در سطح بین‌المللی و ملی نسبتاً مؤثر بوده است.

در این پژوهش از روش کتابخانه ای وبا رویکرد تحلیلی و تفسیری استفاده شده است. بررسی اسناد سازمان ملل متحد پیرامون حقوق

طفل، گزارشات ملی کشورها به کنوانسیون حقوق طفل و گزارشات سازمان های بین المللی به عنوان اسناد اولیه و بررسی مقالات مراکز تحقیقی از دانشگاه های مختلف جهان به عنوان اسناد فرعی بخش مهم این پژوهش را تشکیل می دهد. برای نشان دادن میزان تاثیر و کارکرد کمیته حقوق طفل به اثرات تصمیمات و توصیه های این نهاد بر کشورهای مختلف پرداخته شده است. برای درک بهتر از میزان اثر گذاری کمیته حقوق طفل در توسعه حقوق طفل نگارنده تلاش نموده است تا کشورهای را به عنوان نمونه از مناطق مختلف جغرافیایی و نظام های مختلف حقوقی انتخاب نماید تا تاثیرات کمیته را در سطح جهانی به نمایش بگذارد. انتخاب برخی از کشورهای اسلامی و عربی، کشورهای خاور دور، اروپایی و آمریکایی نشان دهنده تاثیرات جهانشمولی کارکرد حقوق طفل و نشان دهنده تبعیت دول مختلف از تصمیمات کمیته حقوق طفل به عنوان نهاد بین المللی ناظر حقوق طفل به شمار می رود. با توجه به درگیر بودن افغانستان در منازعات مسلحانه و متاثر شدن اطفالی که در مناطق بحران زده زندگی می کنند، پژوهشگر همچنین تلاش نموده است به نقش شورای امنیت سازمان ملل متحد در جلوگیری از نقض فاحش حقوق اطفال بپردازد و با بررسی برنامه عمل امضاء شده بین دولت افغانستان و کمیته کشوری نظارت و گزارشی سازمان ملل متحد، میزان تاثیرات مثبت این برنامه عمل در جلوگیری از نقض حقوق اطفال را نشان دهد.

حقوق طفل یکی از موضوعات جدید تحقیقی است ولی در افغانستان علی رغم فعالیت های گسترده سازمان های غیردولتی، نهادهای بین المللی و ارگانهای دولتی تا هنوز کارپژوهشی درباره حقوق طفل انجام نگرفته است. حقوق طفل در افغانستان به صورت پراکنده و نامنظم آموزش داده شده است به گونه ای که نقش نهادهای بین المللی در توسعه و آموزش و نقش کمیته حقوق طفل به عنوان نهاد ناظر از حسن اجرای مفاد کنوانسیون حقوق طفل حتی برای متولیان دولتی و غیردولتی نا آشنا مانده است. در این پژوهش تلاش شده است تا ضمن آشنایی با نخستین کوشش های بین المللی برای حقوق اطفال، کارکردهای کمیته حقوق طفل تحلیل و بررسی شود تا کلیه اقشاری که در زمینه حقوق طفل فعالیت می کنند درک بهتری از وضعیت حقوق طفل در عرصه بین المللی و داخلی داشته باشند.

مبحث اول: مفهوم طفولیت و حقوق طفل

آنچه در اسناد تاریخی ذکر شده است این است که موجود انسانی بنا به صغر سن به عنوان یک انسان کامل، ولی کوچک نگریسته می شده است. در مورد مفهوم طفولیت می توان از دو منظر بدان نگریست، نخست از نظر حقوق بین الملل که در آن اطفال بنا به شرایط خاص و روبه رشدی که دارند تحت حمایت قرار می گیرند تا با در نظر داشت شرایط خاص آنها پدر و مادر، دولت و جامعه خدمات و امکانات لازم را برای رشد جسمی و روانی آنها فراهم آورد. در نگاه دوم طفولیت مرحله ای از زندگی موجود انسانی است که نمی تواند از حقوق مساوی همچون بزرگسالان برخوردار باشد به دلیل اینکه توانایی های لازم برای استیفای حقوق خودشان را ندارند. به هر صورت آنچه ملاک طفولیت قرار گرفته است عمدتاً در اکثر کشورها شرایط سنی است. در 130 سال پیش از میلاد مسیح بر اساس میزان تشخیص طفولیت قوه تمیز طفل تلقی می شده است و بدین گونه بوده است که طفل کمتر از هفت سال چه دختر و چه پسر غیر مسئول تلقی می شده اند و پدر و مادر آنها مکلف به جبران خسارت وارده بوده اند. اطفال دختری که بین هفت تا نه سال بوده اند و پسرانی که هفت تا ده سال قرار داشته اند جرم ارتكابی آنها بدون سوءنیت فرض می شده که مجازات آن خفیفتر از بزرگسالان بوده است، ولی اگر اثبات می شد که طفل جرم ارتكابی را با شرارت و نیرنگ انجام داده است در این صورت دارای مسئولیت فرض می شدند

و همچون بزرگسالان به مجازات می‌رسیدند.¹ دخترانی که بین سنین نه تا دوازده سال و پسرانی که بین سنین ده تا چهارده سال قرار داشتند در صورت ارتکاب جرم دارای مسئولیت کامل تلقی می‌شده و به مجازات می‌رسیدند. با نگاهی به تاریخچه مجازات‌ها می‌توان به چنین طبقه‌بندی مشابهی برخورد و استنباط کرد که تقریباً در همه نظام‌های کهن حقوقی معیار صغر سن برای احراز طفولیت استفاده می‌شده است. طبق قانون جزای 1889 ایتالیا اطفال تا نه سال غیر مسئول فرض می‌شدند و کسانی که بین نه تا چهارده سال قرار داشتند در صورت اثبات قوه تمیز مشمول تخفیف در مجازات بودند و حتی جزای جوانان هجده تا بیست و یک سال نیز گاهی خفیفتر از بزرگسالان بوده است.² در طبق قانون مصوب سال 1900 جاپان اطفال تا هشت سال غیر مسئول و جزای کسانی که بین هشت تا شانزده سال قرار داشتند نیز به‌کارگیری روش‌های اصلاحی و تربیتی بوده است.³ هرچند معیار سن برای محروم کردن طفل از یک سری حقوق به زعم برخی از فعالان حقوق طفل عملی‌ناشایست است، ولی این معیار امروزه در اکثر کشورها پذیرفته شده است و همچون اماره‌ای برای تشخیص طفولیت و سن رشد استفاده می‌شود. در اسناد بین‌المللی نیز سن زیر هجده سال به عنوان معیار طفولیت پذیرفته شده است.⁴

الف. مفهوم طفولیت در حقوق داخلی

نخستین قانونی که می‌توان در آن موضوع حقوق طفل را ردیابی نمود، قانون مدنی است. در قانون مدنی افغانستان در موضوعاتی مانند حضانت طفل، سن ازدواج، نفقه، اهلیت و ولایت به حقوق اطفال اشاره شده است. رویکرد قانون‌گذار جنبه حمایتی دارد و به طفل به عنوان موضوع حق توجه نموده است و نه به عنوان صاحب حق و شامل مکلفیت‌هایی است که دیگران می‌بایست در قبال طفل مدنظر داشته باشند. مثل پرداخت نفقه و ولایت نسبت به اطفال، حضانت و ولایت اطفال. در قانون مدنی برای طفولیت به نحوی دو مرحله در نظر گرفته شده است، نخست بر اساس ماده چهارم قانون مدنی شخصی که به سن هفت سالگی نرسیده باشد غیر ممیز محسوب می‌شود و بر اساس ماده چهارم و یک کسی که بالاتر از هفت سال، ولی کمتر از هجده سال باشد طفل ممیز ولی دارای اهلیت ناقص محسوب می‌شود و بر اساس ماده سی و نه کسی که هجده سالگی را تکمیل نموده باشد از طفولیت خارج شده و رشید محسوب می‌شود.⁵

در کد جزای 1397 نیز برحسب ماده نود و پنج طفل به کسی اطلاق می‌شود که سن هجده سالگی را تکمیل نکرده باشد.⁶ و در ماده نود و شش همین قانون طفلی که سن دوازده سالگی را تکمیل نکرده باشد را فاقد مسئولیت جزایی می‌شمرند.

در قانون حمایت حقوق طفل مصوب 1397⁷ طفل غیر ممیز یعنی طفلی که سن هفت سالگی را تکمیل نکرده و طفل ممیز یعنی طفلی که هفت سالگی را تکمیل، ولی دوازده سالگی را تکمیل نکرده باشد فاقد مسئولیت جزایی می‌شمارد و در فقره اول ماده سه این قانون طفل به کسی اطلاق می‌شود که سن هجده سالگی را تکمیل نکرده باشد.

1. دکتر دانش، تاج زمان، دادرسی اطفال بز هکار در حقوق تطبیقی، تهران، نشر میزان، ج پنجم 1393 ص 14.

2. همان ص 18.

3. همان ص 18.

4. ماده 1 کنوانسیون حقوق طفل.

5. قانون مدنی افغانستان.

6. کد جزا 1397.

7. این قانون اکنون با فرمان تقنینی نافذ است.

ب. مفهوم طفولیت در حقوق بین‌الملل

برای بررسی مفهوم طفولیت در حقوق بین‌الملل می‌بایست به اسناد حقوقی مراجعه نمود که توسط سازمان‌های بین‌المللی تهیه و تدوین شده است. چون موضوع حقوق طفل به عنوان رشته‌ای مستقل در حقوق بین‌الملل معمولاً به فعالیت‌های سازمان ملل متحد و بعد از جنگ جهانی دوم برمی‌گردد، بنابراین می‌بایست به اسناد حقوقی مراجعه نمود که توسط این سازمان بین‌الدولتی تهیه و تصویب شده است.

نخستین سند بین‌المللی که در آن به‌طور مجزا به حقوق اطفال اشاره شده است اعلامیه حقوق طفل و یا اعلامیه ژنو است که در سال 1924 و پنج سال پس از ایجاد جامعه ملل توسط این سازمان تدوین شد و مورد تصویب قرار گرفت. در مقدمه این اعلامیه آمده بود «بر اساس اعلامیه کنونی حقوق طفل که به اعلامیه ژنو شهرت دارد، مردان و زنان همه ملل اذعان می‌نمایند که بشریت در قبال اطفال مدیون است و می‌بایست اعلام نموده و قبول نماید تا بهترین کاری را که می‌تواند بدون در نظر داشت نژاد، ملیت و تبار اطفال برای آن‌ها انجام دهد»¹ در این اعلامیه اشاره‌ای به مفهوم طفولیت نشده است.

پس از اعلامیه ژنو که به صورت خلاصه در مورد لزوم حفاظت از اطفال در سطح جامعه بین‌المللی صحبت شده بود در سال 1959 سازمان ملل متحد به تعقیب تصویب اعلامیه حقوق بشر در سال 1948 که به صورت عام از حقوق بشری همه ابنای بشر صحبت شده است در ماده 25² آن به لزوم توجه به حقوق اطفال و خانواده تذکر داده شده است و در ماده بیست‌وشش آن ضمن در نظر گرفتن حق آموزش برای اطفال صلاحیت تشخیص نوع آموزش را به والدین اطفال واگذار نموده است. ولی هنوز هم طفولیت موضوع نگرانی جامعه بین‌الملل بود و اطفال به معنای بخشی از خانواده بشریت به طور مستقل دارای حقوق تلقی نمی‌شدند و این دیگران بودند که باید بر اساس مکلفیت خودشان مواظب اطفال می‌بودند، ولی خود اطفال به گونه مستقل صاحب حق تلقی نمی‌شدند. در اعلامیه حقوق طفل 1959 عدم تبعیض بین اطفالی که از ازدواج قانونی و یا رابطه آزاد متولد شده بودند پذیرفته شد و اطفالی که محصول یک رابطه فراقانونی بودند نیز دارای حقوق مساوی با دیگر اطفال شدند.

اما مهم‌ترین سند حقوقی در زمینه حقوق اطفال کنوانسیون حقوق اطفال است که در سال 1979 میلادی پیش‌نویس آن توسط کشور پولند پیشنهاد گردید، ولی پس از یک دهه بحث و تبادل‌نظر بین نمایندگان کشورها و نمایندگان سازمان‌های غیر دولتی در سال 1989 به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید و تاکنون به جز ایالات‌متحده آمریکا که در سال 1995 آن را امضا کرده، ولی هنوز تصویب نکرده است 196 کشور دیگر به این کنوانسیون ملحق شده است.³

ماده اول کنوانسیون حقوق طفل میزان تشخیص طفولیت را سن هجده سالگی تعیین نموده است، مگر اینکه بر اساس قانون داخلی ملاک سن رشد را کمتر از این سن در نظر گرفته شده باشد. آن طوری که ملاحظه شده است در تعیین سن طفولیت اصل را بر هجده سالگی گذاشته‌اند، ولی برای اینکه تعداد کشورهایی که به دلیل مسائل فرهنگی و مذهبی ممکن است با تعیین چنین سنی مشکل داشته باشند راه‌حل انعطاف‌پذیری را پیشنهاد کرده است تا کشورهای بیشتری عضویت معاهده را بپذیرا باشند.

¹. اعلامیه ژنو پیرامون حقوق طفل مصوب 26 سپتامبر 1924 توسط جامعه ملل.

² Universal Declaration of Human Rights 1948.

³. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=en

مبحث دوم: نظارت بین المللی از حقوق بشر

با توجه به تغییرات گسترده‌ای که پس از جنگ جهانی در زمینه توسعه حقوق بشر به وجود آمد و عمدتاً جنبه لیبرال دموکراسی حقوق بشر بر جنبه‌های اجتماعی آن پیشی گرفت و حق اشخاص حقیقی به صورت یک فرد مورد توجه و اقبال گسترده‌ای قرار گرفته است. برای نظارت از حقوق اطفال به عنوان آسیب‌پذیرترین بخش هر جامعه‌ای که در دوران جنگ و صلح همواره قربانی نقض حقوق بشر هستند افزون بر تدابیری که هر دولتی در سطح ملی اتخاذ می‌نماید، در سطح بین‌المللی نیز برای حفاظت از حقوق اطفال روش‌هایی پیش‌بینی شده است. به‌طور مشخص برای نظارت از حقوق بشر به‌طور عام و حقوق اطفال به‌گونه خاص دو راهکار بین‌المللی وجود دارد که یکی نظارت از طریق تدابیر مبتنی بر منشور سازمان ملل متحد و دیگری تدابیر مبتنی بر معاهدات است.

الف- تدابیر و اقدامات مبتنی بر منشور

به منظور ترویج و تشویق حقوق بشر بر اساس منشور ملل متحد کمیسیون‌هایی در سازمان ملل متحد پس از ایجاد سازمان شکل گرفتند که مأموریت آن‌ها توسعه حقوق بشر بود. براساس ماده 25 منشور تمام دول عضو سازمان ملل متحد مکلف به رعایت تصمیمات شورای امنیت سازمان ملل است. کمیسیون‌هایی که برای بهبود و ترویج حقوق بشر و با اختیارات ناشی از منشور ایجاد شده است شامل موارد ذیل می‌باشد.

1. کمیسیون مقام زن، براساس قطعنامه شورای اقتصادی و اجتماعی مصوب 21 می 1946 کمیسیون مقام زن را برای توسعه و ترویج حقوق زنان در سطح بین الملل ایجاد نموده است.¹ شورای اقتصادی و اجتماعی این کمیسیون را براساس اختیاراتی که ماده 68 منشور ملل متحد به آن داده است تاسیس نمود.

2. کمیساریای عالی حمایت از حقوق بشر، این کمیساریا جهت پیشبرد و ترویج حقوق بشر و اجرایی نمودن ماده 55 و 56 منشور سازمان ملل متحد توسط در 20 دسامبر 1993 براساس قطعنامه (A/RES/43/141) مجمع عمومی ایجاد شده است.

3. کمیسیون فرعی پیشبرد و حمایت از حقوق بشر، این نهاد فرعی توسط در سال 1947 براساس قطعنامه شماره 922 مورخ 21 جون 1946 توسط شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل² برای ارائه مشوره به کمیسیون حقوق بشر (فعلاً شورای حقوق بشر) ایجاد شده بود که اکنون به بورد مشاوریت تغییر نام داده است.³

4. کمیسیون حقوق بشر⁴ این کمیسیون نیز براساس قطعنامه شماره 5 شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل در سال 1946 را براساس اختیارات ناشی از منشور برای ترویج و توسعه حقوق بشر ایجاد شده است.

کارکرد سیستم نظارت و گزارش‌دهی توسط شورای امنیت

براساس قطعنامه‌های مختلف از سال 1998 تاکنون موضوع نقض حقوق اطفال در اولویت‌های شورای امنیت داخل شده است و پس از قطعنامه شماره 1261 مصوب 1999 شورای امنیت به صورت جدی وارد موضوع نقض حقوق اطفال شده

¹ [https://undocs.org/en/E/RES/11\(II\)](https://undocs.org/en/E/RES/11(II))

² مهرپور، حسین ص 163

³ <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/AdvisoryCommittee/Pages/HRCACIndex.aspx>

⁴ پس از 15 مارچ 2006 شورای حقوق بشر جایگزین کمیسیون حقوق بشر شده است.

است. سرمنشی ملل متحد در جلسات سالانه خویش در ضمیمه گزارشی که ارائه می‌دهد، نام طرف‌های درگیر که مرتکب نقض حقوق اطفال شده است را اعلام می‌کند. کشورها و گروه‌های ناقض حقوق اطفال می‌بایست در مطابقت به قطعنامه‌های شورای امنیت سیستم نظارت و گزارش‌دهی را ایجاد نمایند و از کارکرد خودشان در زمینه حفاظت از حقوق اطفال در جریان مخاصمات مسلحانه به صورت سالانه گزارش دهند. در سال‌های قبل از 2009 در ضمیمه گزارش سرمنشی ملل متحد فقط نام کشورها و گروه‌هایی ذکر می‌شد که دست به استخدام و استفاده از اطفال در منازعات مسلحانه می‌زدند، ولی پس از سال 2009 شورای امنیت در قطعنامه‌های صادره در سال‌های 2011 (S/RES/1998) و 2015 (S/RES/2225) تمامی نقض‌های جدی حقوق اطفال شامل کشتن و نقص عضو اطفال، ارتکاب خشونت جنسی علیه اطفال، حمله بر مکاتب و شفاخانه‌ها و اختطاف اطفال را شامل ضمیمه گزارش سرمنشی ملل متحد نمود. براین اساس هرگاه در جریان منازعات مسلحانه هریک از طرفین مرتکب نقض جدی حقوق اطفال شوند، نام آن‌ها به عنوان ناقضان جدی حقوق طفل در ضمیمه گزارش سرمنشی ملل متحد ذکر می‌شود. این اقدام سازمان ملل متحد نشان دهنده نوعی ضمانت اجرای نقض حقوق اطفال است که به صورت بدنام کردن و شرمساری¹ ناقضان حقوق اطفال به اجرا گذاشته می‌شود.

برای مدیریت سیستم نظارت و گزارش‌دهی کمیته کشوری نظارت و گزارش‌دهی ایجاد شده است که تحت ریاست مشترک دفتر یونیسف و عالی‌ترین نماینده سازمان ملل در کشوری که برنامه عمل را امضا نموده است فعالیت می‌نماید. نحوه کار بدین گونه است که تیم‌های منطقه‌ای معلومات را جمع‌آوری می‌کنند و به نقض‌های جدی رسیدگی می‌کنند و ضمن دادخواهی برای اطفال با امضا کنندگان برنامه عمل مذاکره می‌کنند تا زمینه تطبیق مفاد آن را فراهم آورده و موجب تحقق حقوق اطفال گردند. اعضای کمیته کشوری نظارت و گزارش‌دهی در رهاسازی اطفالی که در گروه‌های نظامی استخدام شده و یا مورد استفاده قرار می‌گیرند کمک می‌نماید، مکاتبی را که مورد استفاده نظامی قرار گرفته‌اند از حضور نیروهای نظامی طرفین مخاصمه تخلیه کرده و اطفال رها شده را دوباره با خانواده‌هایشان ادغام می‌نمایند.

ب- تدابیر و اقدامات مبتنی بر معاهدات

برخلاف ابتکارات مبتنی بر منشور که نسبت به تمامی کشورهای عضو سازمان ملل متحد قابل اعمال است و در صورت نقض مقررات آن بعضاً با پیامدهای جدی ممکن است روبرو شود، ولی ابتکارات مبتنی بر معاهدات خاصگرا است یعنی فقط بر کشورهایایی اعمال می‌شود که عضویت آن معاهده را داشته باشند و فقط کشورهای عضو در برابر مفاد کنوانسیون مذکور مسئولیت دارند.²

عمده‌ترین اسناد حقوق بشری که مبتنی بر معاهدات هستند شامل ده معاهده اصلی می‌باشند که از آن میان سه معاهده به صورت خاص مربوط به حقوق اطفال می‌باشند. افغانستان به هشت معاهده اصلی حقوق بشر ملحق شده است و بر اساس مقررات هرکدام آن‌ها، مکلف به تطبیق مفاد آن و گزارش‌دهی از نحوه تطبیق به کمیته‌های ناظر معاهدات مورد نظر می‌باشند. معاهدات حقوق بشری را که تاکنون افغانستان بدان ملحق شده است شامل موارد ذیل است:³ پروتکل‌های الحاقی به کنوانسیون‌ها تحت کمیته ناظر همان کنوانسیون نظارت می‌شود و سند اصلی کنوانسیون محسوب می‌شود، به

1. Naming and Shaming

2. <https://research.un.org/en/docs/humanrights/treaties>.

3. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx>.

استثنای پروتکل الحاقی به کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارهای ظالمانه، غیرانسانی و ترذیلی که کمیته ناظر مستقل دارد.¹

شماره	نام معاهده	تاریخ امضا	تاریخ الحاق
1	کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض نژادی	1983	1983
2	کنوانسیون منع شکنجه و دیگر رفتارهای ظالمانه، غیرانسانی و ترذیلی	1985	1987
3	پروتکل الحاقی به کنوانسیون منع شکنجه	2012	2012
4	میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی	1983	1983
5	کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان	1980	2003
6	میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	1983	1983
7	کنوانسیون حقوق طفل	1990	1994
8	پروتکل الحاقی کنوانسیون حقوق طفل پیرامون منع شرکت اطفال در منازعات مسلحانه (سند فرعی و مربوط به کمیته ناظر حقوق طفل)	2003	2003
9	پروتکل الحاقی کنوانسیون حقوق طفل پیرامون منع فروش، فحشا و پورنوگرافی اطفال (سند فرعی و مربوط به کمیته ناظر حقوق طفل)	2002	2002
10	کنوانسیون حقوق اشخاص دارای معلولیت	2012	2012

به‌طور خاص معاهداتی که مربوط به اطفال می‌شود شامل موارد ذیل است:

1. کنوانسیون حقوق طفل 1989؛
2. پروتکل الحاقی کنوانسیون حقوق طفل پیرامون منع شمولیت اطفال در منازعات مسلحانه؛
3. پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق طفل پیرامون منع فروش، فحشا و پورنوگرافی اطفال؛
4. کنوانسیون حداقل سن 1973 مشهور به کنوانسیون شماره 138؛ (این کنوانسیون حداقل سن ورود به بازار کار را برای اطفال تعیین نموده است که افغانستان در 10 اپریل 2010 بدان الحاق نموده است²
5. کنوانسیون بدترین شکل کار اطفال مصوب 1999 مشهور به کنوانسیون شماره 182. (این کنوانسیون در رابطه با کارشاقه و دیگر اشکال استثمار از اطفال شامل بهره برداری جنسی، قاچاق و ترافیک انسان می‌شود که افغانستان در تاریخ 10 اپریل 2010 بدان الحاق نموده است³

برای نظارت از حقوق بشر که مبتنی بر معاهدات هستند، کمیته‌های ناظر ایجاد شده‌اند که در معاهدات مذکور پیش‌بینی شده است. به منظور نظارت از حسن اجرای کنوانسیون حقوق طفل نیز بر اساس ماده 43 آن کمیته حقوق طفل تأسیس شده است. این کمیته ضمن مرور گزارش‌های کشورهای عضو که به صورت مقدماتی و دوره‌ای ارسال می‌شود بر میزان پایبندی و اجرای مفاد کنوانسیون حقوق طفل و پروتکل‌های الحاقی آن شامل منع مشارکت در منازعات مسلحانه و منع فروش، فحشا و پورنوگرافی اطفال نظارت می‌کند.

¹ <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CoreInstruments.aspx>

² https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312283

³ https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312327

کمیته همچنین با ارائه نظریات تفسیری درباره مفاد کنوانسیون و پروتکل‌های الحاقی آن در زمینه رفع ابهامات و فهم دقیق آن به کشورهای عضو کمک می‌نماید.

مبحث سوم: کمیته حقوق طفل الف- ساختار کمیته حقوق طفل:

برای نظارت از حسن اجرای برخی معاهدات در حقوق بین‌الملل کمیته‌های ناظر پیش‌بینی می‌شود تا به صورت منظم مسئولیت‌ها و مکلفیت‌های اعضاء را در قبال آن معاهده ارزیابی نمایند. کمیته کنترل بین‌المللی تسلیحات، کمیته بین‌المللی حقوق محیط زیست و کمیته‌های ناظر معاهدات حقوق بشری از جمله نهادهای ناظر بر اجرای تعهدات ناشی از معاهدت می‌باشند.¹ تمامی کمیته‌هایی که برای نظارت از معاهدات بین‌المللی و بر اساس مفاد معاهدات مذکور ایجاد شده‌اند حداقل در دو وجه با هم اشتراک دارند، نخست اینکه چنین کمیته‌هایی سازمان‌های رسمی بین‌المللی نیستند زیرا دولت‌هایی که مورد معاهدات هستند و یا اینکه بعداً به آن می‌پیوندند هدفشان الحاق به مفاد و اهداف همان معاهدات است و قصد ایجاد سازمان بین‌المللی ندارند و دوم اینکه نهادهای حاصل از معاهدات وصف محکمه بین‌المللی را نداشته و حتی شبهه قضایی² نیز نیستند و عمده‌ترین وظایف آن‌ها قانون سازی، نظارت از اجرای معاهدات و رفع اختلافات است.

تاریخچه اولین کمیته حقوق بشری به میثاق حقوق مدنی و سیاسی مربوط می‌شود که در سال 1976 برای کشورهای عضو میثاق لازم‌الاجرا گردید، ولی نحوه کارکرد آن به دلیل اختلافات سیاسی بین دو بلوک شرق و غرب تا سال 1992 مشخص نشد؛ زیرا کشورهای کمونیستی به گفتگوی سازنده³ بین کشورهای عضو میثاق و کمیته حقوق بشر⁴ موافق بودند و نمی‌خواستند که کمیته حقوق بشر صلاحیتی بیشتر از این داشته باشد و گزارش‌گیری از کشورها را فراتر از صلاحیت کمیته می‌دانستند. با تغییرات سیاسی جهانی، غلبه تفکر لیبرالی از حقوق بشر و پایان جنگ سرد کمیته حقوق بشر پس از بررسی گزارش‌های حقوق بشری دولت‌های عضو میثاق در زمینه ارزیابی از تحقق کشورها به مفاد این معاهده شروع به صدور توصیه حقوق بشری در قالب ملاحظات نهایی⁵ نمود.

مکلفیت گزارش‌دهی به کنوانسیون‌های حقوق بشری ریشه در قطعنامه شماره 624 شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد دارد که در سال 1956 صادر شد که بر اساس آن کشورهای عضو کنوانسیون‌های عمده حقوق بشری مکلف هستند به صورت منظم به کمیته‌های ناظر کنوانسیون‌های مربوطه گزارش‌دهی نمایند⁶ گزارش‌گیری از کشورهای عضو میثاق، بررسی میزان تحقق مفاد آن و سپس صدور توصیه‌های حقوق بشری توسط کمیته موجب شد که دیگر کمیته‌های معاهدات حقوق بشری نیز به پیروی از کمیته حقوق بشر، پس از بررسی گزارش‌های ملی کشورها در زمینه اجرای معاهدات مذکور و به منظور حسن اجرای معاهدات، به کشورهایی که گزارش‌های ملی حقوق بشری آن‌ها

¹ Ulfstein Geir, Law-Making by Human Treaty Bodies, 2014, University of Oslo.

² Quasi-judicial.

³ Constructive Dialogue.

⁴ Human Rights Committee.

⁵ Concluding Observations.

⁶ The United Nations Human Rights Treaty System Fact Sheet No.30 Rev.1.

مرور و بررسی می‌شود توسط کمیته ناظر آن معاهدات توصیه‌هایی در قالب ملاحظات نهایی صادر شود.

کمیته حقوق طفل متشکل از 18 متخصص هستند که براساس سهمیه جغرافیایی و در نظر داشت نظام های مختلف حقوقی توسط اعضای کنوانسیون حقوق طفل انتخاب می‌شوند ولی پس از انتخاب براساس صلاحیت شخصی خودشان ایفای وظیفه می‌نمایند. این افراد نماینده کشور خودشان محسوب نمی‌شوند.¹

ب- وظایف و صلاحیت‌های کمیته حقوق طفل

1- تهیه رهنمودهای گزارش دهی: برای نظم‌بخشی به نحوه گزارش‌دهی کشورهای عضو کنوانسیون و گفتگوی سازنده با نمایندگان کشورها پیرامون توسعه و اجرای حقوق طفل، کمیته حقوق طفل رهنمودهای واحد گزارش‌دهی در رابطه با شکل و محتوای گزارش‌های ابتدایی² و گزارش‌های دوره‌ای³ را تدوین نموده است. بر اساس فقره شماره یک ماده چهل و چهار کنوانسیون حقوق طفل کشورهای عضو این کنوانسیون می‌بایست از طریق سرمنشی سازمان ملل متحد گزارش‌هایی را مبنی بر اقداماتی که در زمینه تحقق حقوق اطفال در قلمرو خودشان انجام داده‌اند دو سال پس از الحاق به کنوانسیون گزارش‌های مقدماتی و سپس هر پنج سال گزارش دوره‌ای تهیه و ارسال نمایند.

2- بررسی گزارش‌های دولت‌های عضو توسط کمیته حقوق طفل: بر اساس فقره یک ماده چهل و چهار کنوانسیون حقوق طفل⁴، دولت‌های عضو می‌بایست دو سال پس از لازم اجرا شدن مفاد کنوانسیون نسبت به خودشان گزارش مقدماتی را به کمیته حقوق طفل ارسال نمایند. این گزارش دربرگیرنده اقدامات اجرایی دولت‌های عضو است. پس از ارسال گزارش مقدماتی می‌بایست هر پنج سال به صورت همیشگی از تطبیق مفاد کنوانسیون به کمیته ناظر حقوق طفل گزارش‌دهی نمایند.

کمیته حقوق طفل در هر دوره گزارش‌دهی خود گزارش‌های نه تا ده دولت را بررسی می‌کند که اولویت آن به ترتیب گزارش‌هایی است که زودتر ارسال شده است و البته به کشورهای که گزارش‌های مقدماتی آن‌ها برای مدت زمان زیاد در انتظار مانده است اولویت داده می‌شود. کمیته هر روزه دو جلسه سه ساعته را برای بررسی گزارش‌های دولت‌ها اختصاص می‌دهد و علاوه بر این، معمولاً دو تا سه ساعت را هم به گفتگو درباره تهیه ملاحظات نهایی برای هر کشور اختصاص می‌دهد. از تاریخ بیست اپریل 2004 تاکنون کنوانسیون توسط 192 کشور الحاق شده است و کمیته 276 گزارش را از دولت‌های عضو دریافت نموده است که 180 گزارش مقدماتی،

هشتاد و پنج گزارش دوره‌ای دوم و یازده گزارش دوره سوم است⁵ پس از دریافت گزارشات دولتها، کمیته حقوق طفل شکل محتوای گزارشات را بررسی میکند و بدنبال برگزاری جلسه گفتگوی سازنده بین نمایندگان دولت و کمیته حقوق طفل، جنبه‌های مثبت و منفی گزارش دولتی در روشنی گزارشات بدیل و یا سایه تحلیل می‌شود. سپس کمیته حقوق طفل ضمن تحسین دستاوردهای دولت، مجموعه توصیه‌ها و سفارشات خود را درقبال گزارش دولت فرستنده به آن تحت عنوان ملاحظات نهایی ارسال می‌نماید. پس از صدور ملاحظات نهایی مرحله تعقیب و پیگیری از تطبیق آن فرا می‌رسد. سپس بعد از سپری شدن 5 سال دولت مکلف است دوباره به کمیته حقوق طفل گزارش دوره‌ای از تطبیق مفاد کنوانسیون حقوق طفل را ارسال نماید.

¹ <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIntro.aspx>

² CRC/C/5.

³ CRC/C/58.

⁴ <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>.

⁵ <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/WorkingMethods.aspx>.

3- ملاحظات نهایی کمیته حقوق طفل و جایگاه حقوقی آن: چون در کنوانسیون حقوق طفل تعریف نشده است که کمیته حقوق طفل صلاحیت صادر کردن ملاحظات نهایی را دارد به همین دلیل در رابطه با درست یا نادرست بودن آن نظریات زیادی ارائه شده است. برخی بر این نظرند، از آنجا که اعضای کنوانسیون گزارش‌های دوره‌ای را به کمیته حقوق طفل ارائه می‌نمایند. به همین دلیل کمیته صلاحیت دارد تا از نظر حقوقی در رابطه با میزان تحقق مفاد کنوانسیون که در متن گزارش‌های دولت‌ها انعکاس یافته است نظریاتی را تحت عنوان ملاحظات نهایی صادر نمایند. حتی برای کمیته صلاحیتی قایل شده‌اند که می‌تواند توصیه‌های را در قالب پالیسی ارائه نمایند.¹ ولی بیشتر صاحب‌نظران برای کمیته چنین جایگاهی قایل نیستند و بدین باور هستند که کمیته فراتر از صلاحیتی که بدان داده شده است عمل می‌کند و در چنین حالتی توصیه‌های آن جنبه الزام‌آور ندارد. لازم به یادآوری است چون کمیته منابع کافی مورد نیاز برای تحقیقات مستقل ندارد بیشتر منابع خود را پیرامون وضعیت اطفال در دولت عضو کنوانسیون از گزارش‌های دولتی، گزارش‌های نهادهای تخصصی سازمان ملل در مورد آن دولت و همچنین گزارش‌های سایه که توسط نهادهای غیر دولتی تهیه می‌شود، به دست می‌آورد؛ به همین جهت ممکن است در برخی مواقع ملاحظات نهایی، تصویر دقیقی از دولت عضو ارائه ننماید. اولین ملاحظات نهایی توسط کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سال 1990 میلادی صادر شد و سپس توسط تمامی کمیته‌های ناظر حقوق بشری مورد استفاده قرار گرفت.² اما اینکه با فرض قبولی صدور ملاحظات نهایی توسط کمیته حقوق طفل آیا چنین توصیه‌هایی برای کشورهای عضو کنوانسیون حقوق طفل الزام حقوقی خلق می‌کند؟ تقریباً اکثر صاحب‌نظران به این باور هستند که ملاحظات نهایی فقط جنبه توصیه‌ای دارند و برای کشورهای عضو کنوانسیون الزام‌آور نمی‌باشد. برخی نویسندگان از جمله ژانگ ژولین³ و مایکل افلارتنی⁴ بدین باور هستند که برای دریافت میزان الزام‌آوری ملاحظات نهایی باید محتوای آن را بررسی کنیم؛ زیرا ممکن است برخی از ملاحظات نهایی دربرگیرنده موادی باشند که نقض‌کننده تعهدات دولت عضو در قبال کنوانسیون مورد نظر باشد و دیگری ممکن است دربرگیرنده موادی باشد که توصیف‌کننده و تشریح آن کنوانسیون باشد که جهت وضاحت به صورت یک و یا چند پاراگراف برای دولت عضو صادر می‌شود.

4- تبعیت دولت‌های عضو معاهده از ملاحظات نهایی کمیته حقوق طفل: ثمره نهایی نظارت کمیته حقوق طفل و صدور ملاحظات نهایی این است که در نهایت چنین توصیه‌هایی شامل در قوانین، پالیسی‌ها و رویه‌های اداری داخلی دولت عضو شده و اجرا گردد؛ برای دریافت میزان تبعیت دولت‌های عضو کنوانسیون حقوق طفل از ملاحظات نهایی می‌توان به تغییراتی اشاره کرد که در گزارش‌های بعدی دولت عضو رونما شده است. برخی کشورها مانند هلند گاهی به تصمیمات کمیته عمل می‌کنند و گاهی آن را نمی‌پذیرند. در آیین شکایت فردی شخصی به نام وان آلفن علیه دولت هلند درباره توقیف غیر قانونی شکایت می‌کند و دولت هلند در هنگام پرداخت خسارت اعلام

¹. Law Making by Human Rights Treaty Bodies, Geir Ulfstein.

². Zhang Xuelian, on the "Concluding Observations" of the United Nations Human Rights Treaty Bodies, on [www. Chinahumanrights.org](http://www.Chinahumanrights.org), October 23, 2019.

⁴. [Michael O'Flaherty](http://www.Chinahumanrights.org).

می‌کند که چنین عملی بر اساس خواست کمیته نیست و بر اساس سخاوت چنین مبلغی را پرداخت کرده است.¹

بر اساس تحقیقی که در فصلنامه حقوق بشر دانشگاه جان هاپکینز² در مورد تأثیر معاهدات حقوق بشری سازمان ملل در نظام داخلی کشورها انجام شده است، نشان می‌دهد که اگر تأثیر معاهدات را نسبت به زمانی که چنین معاهداتی وجود نداشته است مقایسه کنیم، مشاهده می‌شود که اثرات مثبتی در سطح جهان رونما شده است، ولی اگر این تأثیرات را با توانایی بالقوه کمیته‌های ناظر مقایسه کنیم، دستاورد چندان مطلوب به نظر نمی‌رسد و هنوز کارهای زیادی است که می‌بایست انجام شود. بر اساس تحقیقی دیگر که در مورد تحقق مفاد کنوانسیون حقوق طفل در سطح کشور آسیای جنوبی (افغانستان، بنگلادش، بوتان، هندوستان، نپال، پاکستان و سریلانکا) انجام شده است، نشان می‌دهد که میزان تطبیق یکسان نبوده و به صورت پراکنده است. این تحقیق نشان می‌دهد که سی سال پس از تصویب کنوانسیون حقوق طفل هرچند در تمامی این هفت کشور برنامه‌ها و طرح‌هایی برای تطبیق کنوانسیون تدوین شده است و یا اینکه در پرتو کنوانسیون پیش‌نویس‌های قانونی تدوین شده است، ولی کمتر موفق به تصویب در سطح ملی شده است؛ حتی در جایی که قوانین ملی وجود دارد به دلیل فقدان منابع مورد نیاز و بی‌ثباتی دولتی تطبیق نمی‌شود. در این پژوهش با اشاره به افغانستان و بوتان ادعا شده است که به دلیل سنت‌های فرهنگی و مذهبی ممکن است از رهنمودهای کنوانسیون تفسیرهای منحصر به فردی صورت گیرد (برخلاف روحیه کنوانسیون). با بررسی سطح آشنایی با مفاد کنوانسیون و میزان تطبیق آن در هفت کشور آسیای جنوبی می‌توان گفت که در سطح تقنین و ورود آن در نظام داخلی این کشورها پیشرفت‌هایی صورت گرفته است، ولی تطبیق مؤثر آن وابسته به اقدامات آینده است.³

مبحث چهارم: رایه نظریه‌های تفسیری توسط کمیته حقوق طفل

یکی از مهمترین کارهایی که کمیته حقوق طفل انجام می‌دهد، تفسیر مواد کنوانسیون حقوق طفل است که برای رفع ابهام و برداشتهای مختلف از مواد کنوانسیون حقوق طفل انجام می‌شود. در نظریه مشورتی دیوان دایمی دادگستری بین‌المللی در قضیه جاوارزینا مورخ شش دسامبر 1924 حق تفسیر رسمی را وابسته به مرجعی می‌داند که قدرت تغییر و یا لغو آن قاعده را دارد⁴؛ زیرا آن‌هایی که معاهده را تدوین نموده‌اند بهتر می‌دانند که منظور ماده و یا موادی که احتمالاً نیاز به تفسیر دارد چیست؟ بنابراین دولت‌های عضو معاهدات می‌توانند تفسیر خودشان نسبت به هر ماده و موادی از آن را اعلام نمایند. برای تفسیر معاهدات راه‌های مختلفی وجود دارد که می‌توان به تفسیر قانونی، تفسیر اثباتی و تفسیر علمی اشاره نمود.⁵ در معاهدات حقوق بشری برخلاف سایر معاهدات که در صورت بروز اختلاف، تفسیر معاهدات را معمولاً محکمه بین‌المللی عدالت

¹ *Van Alphen v. the Netherlands (Communication No. 305/1988)*, CCPR/C/39/D/305/1988, UN Human Rights Committee (HRC), and 23 July 1990, available at: <https://www.refworld.org/cases,HRC,525414304.html> [accessed 1 September 2020].

² *The Impact of the United Nations Human Rights Treaties on the Domestic Level*, Human Rights Quarterly 23 (2001), by the Johns Hopkins University Press.

³ Amanda Adamcheck, Kaya Carville, Senem Cilingiroglu, Rachael Clements, Stacy Ford, Louisa Ingham, Lucy Macris, Yamini Peddada, Hau Pham, Aditya Sarma, Hanneke Schrer, Katherine Signy, Katie Stevel, Lauren Tunstall, Ingram Weber and Adrew Wells, *The Implementation of the Convention on the Rights of the Children in Seven South Asian Countries, Institutionalized Children Explorations and Beyond*, SAGE 4 April 2020.

⁴ دکتر ضیایی بیگدلی، محمدرضا، حقوق معاهدات بین‌المللی چاپ چهارم، ناشر: کتابخانه گنج دانش، سال نشر: 1388، ص 160.

⁵ همان صص. 11-52.

انجام می‌دهد. تفسیر معاهدات حقوق بشری توسط کمیته ناظر هر کنوانسیون صورت می‌گیرد. در نظریه‌های تفسیری¹ که توسط کمیته‌های ناظر از جمله کمیته حقوق طفل صادر می‌شود معمولاً مواردی از قبیل حق حیات، حق دسترسی به غذا، حق شنیده شدن اظهارات اطفال، حق عدم تبعیض در برخورداری از حقوق و یا موضوعات مشترک در حوزه حقوق بشر شامل نقش نهادهای ملی حقوق بشر، حقوق اقلیت‌ها، حقوق زنان و یا حقوق اشخاص دارای معلولیت می‌باشد. نظریه‌های تفسیری همچنین می‌تواند شامل محتوا و شکل گزارش‌دهی کشورها به کمیته‌های ناظر حقوق بشری باشد.² کمیته حقوق طفل از زمان تأسیس 1989 تا کنون در موارد مختلفی نظریه‌های تفسیری ارائه نموده است که اولین آن مربوط به اپریل 2001 درباره اهداف تعلیم و تربیه و آخرین آن مربوطه به هجده سپتامبر 2019 درباره حقوق طفل در نظام قضایی اطفال است و در دوازده اگوست 2020 نیز پیش‌نویس یک نظریه تفسیری تحت عنوان حقوق طفل در محیط دیجیتال تهیه شده است. تا کنون کمیته بیست‌وچهار نظریه تفسیری در موارد مختلفی از حقوق اطفال صادر نموده است.

عرف حقوق بین‌الملل و حقوق معاهدات 1969 به صراحت اختیارات و دامنه شمول معاهده را ناشی از رضایت دولت‌های عضو آن می‌دانند که بدان پیوسته‌اند.³ به همین دلیل برخی مخالف ارائه نظریه‌های تفسیری توسط کمیته‌های ناظر معاهدات حقوق بشری هستند و استدلال می‌کنند که در تدوین و یا الحاق به معاهدات حقوق بشری در هیچ جایی چنین حقی برای کمیته ناظر پیش‌بینی نشده است و نظر کشورهای عضو این نبوده است که حق تفسیری خویش از معاهدات حقوق بشری را به یک ارگان ثالث تسلیم نمایند. بنابراین هرچند در زمینه نظریه‌های تفسیری کمیته‌های ناظر معاهدات و کمیته حقوق طفل اختلافاتی وجود دارد، ولی تا زمانی که کشورهای عضو معاهده به گونه صریح اعتراض نکنند و یا صلاحیت‌های کمیته را محدود نکنند، به مرور زمان چنین صلاحیتی برای کمیته‌های ناظر به عنوان عرف بین‌الملل تثبیت می‌شود.

الف- برگزاری جلسات تبادل نظر عمومی: یکی از کارکردهای کمیته حقوق طفل برگزاری روزهای گفتگوی عمومی است.⁴ این گفتگوها همانطور که از نامش هویداست به روی عموم اشتراک کنندگان باز است. در این نشست‌ها معمولاً همکاران شریک با سازمان ملل متحد، هیات‌های نمایندگی دولت‌های عضو کنوانسیون، سازمان‌های غیر دولتی و متخصصان به صورت انفرادی می‌توانند شرکت نمایند. در این نشست‌ها پیرامون مواد مختلف کنوانسیون حقوق طفل و پروتکل‌های الحاقی آن به صورت آزاد گفتگو و تبادل نظر می‌شود که ممکن است نتیجه آن ارائه نظریه تفسیری باشد. افزون بر این، بر اساس فقره سوم ماده 45 کنوانسیون حقوق طفل، کمیته حقوق طفل می‌تواند به مجمع عمومی سازمان ملل توصیه کند تا از سرمنشی سازمان بخواهد تا از جانب وی در موضوعات معین مربوط به حقوق طفل مطالعاتی را انجام دهد. تا کنون کمیته دو مرتبه چنین تقاضایی نموده است، یکی پیرامون اطفال متأثر از منازعات مسلحانه و دیگری درباره خشونت علیه اطفال. پس از انجام تحقیقات و مطالعاتی که به دستور سرمنشی سازمان ملل انجام گردید مجمع عمومی سازمان ملل دو میکانیزم را تأسیس نمود،

1. General Comments.

2. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/TBGeneralComments.aspx>.

3. Article 26 of the Vienna Convention on the Law of Treaties 1969 states that "every treaty in force is binding upon the parties to it and must be performed by them in good faith", and *Pacta sunt servanda* rule.

4. Days of general discussion/thematic debates.

یکی نماینده ویژه سرمنشی سازمان ملل متحد پیرامون اطفال متأثر از منازعات مسلحانه و دیگری نماینده ویژه سرمنشی سازمان ملل متحد پیرامون خشونت علیه اطفال.

ب- رسیدگی به شکایات فردی: در گذشته در حقوق بین‌الملل سنتی جایی برای اشخاص حقیقی وجود نداشت، ولی کم کم با گسترش موضوع حقوق بشر، اشخاص حقیقی هم در شرایط خاصی می‌توانند جزء تابعان حقوق بین‌الملل مدرن قرار گیرند؛ اما در حقوق بین‌الملل جدید در برخی مواقع اشخاص نیز دارای مسئولیت بین‌المللی شدند و از تحت کنترل انحصاری دولت‌های متبوع خودشان خارج شدند. از سال 1970 میلادی به بعد در نه معاهده حقوق بشری این امتیاز برای اشخاص حقیقی داده شده است که در صورت نقض حقوق بنیادین آن‌ها می‌توانند به کمیته‌های ناظر کنوانسیون مربوط طرح شکایت نمایند¹؛ از این نه معاهده، هشت معاهده نافذ هستند ولی روند شکایت فردی کمیته ناظر کنوانسیون کارگران مهاجر هنوز لازم الاجرا نشده است.² اما شرط اساسی آن این است که نخست دولت متبوع وی چنین امری را پذیرفته باشد و دوم اینکه شخص متضرر ابتدا به محاکم ملی مراجعه نماید و در صورتی که مورد اجحاف قرار بگیرد و به دعوی وی رسیدگی نشود می‌تواند بر اساس روندهای شکایتی معاهدات به کمیته‌های ناظر مربوطه شکایت نماید.

مبحث پنجم: موفقیت کمیته حقوق طفل در توسعه حقوق اطفال

بر اساس آخرین گزارش سرمنشی سازمان ملل متحد در مورد وضعیت نظام حقوق بشر ناشی از معاهدات که در تاریخ بیست جنوری 2020 میلادی نشر شده است، فقط نوزده فی صد کشورها در قبال گزارش‌های حقوق بشری ناشی از معاهدات تأخیر گزارش‌دهی ندارند و در زمان‌های تعیین شده گزارش‌های خودشان را ارسال می‌کنند³، ولی اینکه چه اندازه محتوای گزارش‌ها توقعات کمیته‌های ناظر معاهدات را برآورده می‌نمایند موضوعی دیگری است. هرچند تشخیص و برقراری ارتباط بین تغییرات مثبتی که در عرصه حقوق طفل در نظام‌های داخلی اتفاق افتاده و گزارش‌دهی آن‌ها به کمیته حقوق طفل کار چندان آسانی نیست؛ زیرا چنین بهبودی متأثر از عوامل و زمینه‌های مختلفی است که ممکن گزارش‌دهی هم در آن نقش داشته باشد، ولی با مراجعه به گزارش‌های دولت‌های عضو کنوانسیون و توصیه‌هایی که کمیته به آن‌ها نموده است، می‌توان به سادگی در گزارش بعدی نتیجه و اقدامات عملی برای تحقق توصیه‌های کمیته را مشاهده نمود. برای مثال به چند کشور از مناطق مختلف جغرافیایی به عنوان نمونه نگاه می‌اندازیم.

الف- بریتانیا: در هنگام تدوین اولین گزارش، دولت بریتانیا تصمیم گرفت تا قانون جامع اطفال را برای اسکاتلند و شمال ایرلند تصویب نماید، زیرا برای دولت بریتانیا قابل پیش‌بینی بود که در صورت عدم تصویب این قانون توسط کمیته مورد انتقاد قرار خواهد گرفت، زیرا در سال 1989 قانون جامع اطفال فقط برای انگلستان و ولز تصویب شده بود و اسکاتلند و ایرلند محروم بودند. افزون بر تصویب قانون جدید برخی تعدیلات در زمینه حق شرط دولت انگلستان نسبت به کنوانسیون حقوق طفل به عمل آمد.⁴ در جریان بررسی گزارش مقدماتی بریتانیا، کمیته حقوق طفل نسبت به رایج بودن تنبیهات بدنی در مکاتب عمومی

¹ <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/TBPetitions/Pages/HRTBPetitions.aspx#individualcomm>

² Ibid.

³ Report of the Secretary General, Status of the Human Rights Treaty Body System. A/74/643, 10 January 2020.

⁴ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2f11%2fAdd.1&Lang=en.

انتقاد نمود که در نتیجه موجب شد تا این موضوع به مطبوعات کشانده شده و دولت مجبور به تعدیل چنین مقرره‌ای شد و برای آن طی سال‌های 2001-2002 نظرخواهی و مشورت صورت گرفت.¹

در بررسی دومین گزارش دوره‌ای دولت بریتانیا، درباره حقوق اطفال موشکافی بیشتری صورت گرفت و کمیته مشترک حقوق بشر² این کشور درباره کمیشنر حقوق بشر در روز مشابهی که گزارش دولت بررسی می‌شد، با اشتراک نمایندگان اطفال که به صورت مستقل گزارش سایه ارائه نموده بودند و بزرگسالان جلسه نهادهای غیر دولتی برگزار گردید و در مورد حقوق اطفال شواهد و مدارک را ارائه نمودند. در جلسه نهادهای غیر دولتی از نهاد محافظت اطفال³ خواسته شد تا در جلسه ارائه شواهد توسط سازمان‌های غیر دولتی نقش هماهنگ کننده را ایفا نماید. کمیته مشترک حقوق بشر از وزرای دولت انگلستان پس از ختم جلسه آن‌ها با کمیته حقوق طفل خواسته شد تا پیرامون اظهارات خودشان اسناد و شواهد ارائه نمایند. به دنبال این نشست‌ها سپس با دولت میزبان گفتگویی شد که در آن اعضای پارلمان در بیست و چهار اکتوبر 2002 درباره جلسه دفاعیه هیئت دولت و ملاحظات نهایی کمیته حقوق طفل گفتگو و بحث نمایند.⁴ سازمان‌های غیر دولتی بریتانیا معمولاً به صورت انفرادی و جدا از یکدیگر فعالیت می‌کردند، ولی پس از شکل‌گیری ائتلاف ملی برای تهیه نخستین گزارش سایه توسط سازمان‌های غیر دولتی به کمیته حقوق طفل، اعضای این سازمان‌های غیر دولتی تصمیم گرفتند تا به صورت مشترک دادخواهی نمایند که در نتیجه منجر به ایجاد و انتخاب کمیشنر حقوق اطفال در سال 1995 گردید که متعاقب آن دسترسی اطفال در مکاتب تسهیل گردید.⁵

ب- ازبکستان: یکی از موضوعاتی که در تحقق بهبودی حقوق اطفال نقش کلیدی دارد وجود آمار و ارقام تفکیک شده و منظم از اطفال در هر کشور است؛ زیرا بدون آمار و ارقام تفکیک شده نمی‌توان تصویر درستی از وضعیت حقوق اطفال به دست آورد. اینکه چه درصدی از اطفال شامل در سن مکتب مشغول فراگیری و آموزش هستند، چه درصدی از اطفال مشمول سن مکتب، به دلایل مختلف از تعلیم بازمانده‌اند و اینکه چه تعداد اطفال مشغول کارهای شاقه هستند و یا مورد خشونت قرار می‌گیرند. به همین دلیل یکی از توصیه‌های مهم کمیته برای دول عضو کنوانسیون حقوق طفل و در جریان بررسی گزارش آن‌ها و یا برگزاری گفتگوی سازنده با نمایندگان عالی‌رتبه آن، ارائه آمار و ارقام دقیق از وضعیت اطفال در دولت‌های عضو است.

دولت ازبکستان اذعان نموده است که برای اولین بار و به جهت تهیه اولین گزارش خود به کنوانسیون حقوق طفل آمار و ارقام تفکیک شده‌ای را پیرامون خشونت علیه اطفال جمع‌آوری نموده است. پس از پایان نشست گفتگوی سازنده میان نمایندگان دولت ازبکستان و اعضای کمیته حقوق طفل، دو جلسه میزگرد میان دولت ازبکستان و سازمان‌های غیر دولتی این کشور برگزار گردید که در آن سن اطفال معلولی که مستحق دریافت کمک‌های دولتی بودند از شانزده سال به هجده سال افزایش یافت؛ بدین ترتیب ضمن همسانی و مطابقت با کنوانسیون حقوق طفل و قانون اساسی ازبکستان،

1. Daniela Baro, a Tool for Change, reporting to the UN Committee on the Rights of the Child, Save the Children 2003, p 24.

2. The Joint Committee on Human Rights.

3. Save the Children.

4. Ibid.

5. Ibid.

تعداد بیشتری از اطفال دارای معلولیت تحت پوشش کمک‌های دولتی قرار گرفتند.¹

ج- تاجیکستان: تهیه گزارش سایه مشترک توسط سازمان‌های غیر دولتی در تاجیکستان موجب تقویت نقش آنان گردید. سازمان‌های غیر دولتی در هماهنگی با مقامات دولتی، دفتر یونیسف و دفتر محافظت اطفال به صورت مشترک برنامه عمل ملی را تدوین و گام‌های اولیه را برای تطبیق آن برداشتند. دولت تاجیکستان از توصیه‌های کمیته حقوق طفل استفاده کرده و موارد زیر را تحقق بخشیدند.

1. ایجاد نهاد مشخص تحت عنوان کمیته ملی حقوق اطفال در چوکات دولت برای هماهنگی موضوعات مربوط به حقوق اطفال. این کمیته متشکل از وزیرای معارف، صحت، کار و حمایت اجتماعی، داخله، عدلیه و وزارت فرهنگ این کشور است که مسئولیت تطبیق برنامه‌های دولت پیرامون حقوق اطفال را در جمهوری تاجیکستان به عهده دارد و کلیه موضوعات مرتبط به حقوق اطفال را در سراسر این کشور هماهنگی می‌نماید.²
2. تعرفه ثبت ولادت‌های نوزادان کاهش یافته و برای برخی از گروه‌های اطفال رایگان شده است.
3. برای شامل‌سازی حقوق بشر در نصاب درسی گروه کاری ایجاد شده است.

د- جمهوری عربی مصر: کمیته حقوق طفل در ملاحظات نهایی که برای جمهوری عربی مصر و به دنبال گزارش مقدماتی آن در سال 1993 میلادی صادر نمود از وضعیت دسترسی نوجوانان به عدالت اظهار نگرانی نمود و به دولت این کشور توصیه نمود تا قانون رسیدگی به تخلفات اطفال مصوب 1974 را اصلاح نماید و استانداردهای «قواعد پکن»³ «رهنمود ریاض»⁴ و قواعد حمایت از اطفال محروم از آزادی را در تعدیلات آینده مورد توجه قرار دهد.⁵ دولت مصر در دومین گزارش دوره‌ای خود به کمیته حقوق طفل اعلام نموده است که قانون رسیدگی به تخلفات اطفال مصوب سال 1974 میلادی را الغاء نموده است و تمامی مقررات مربوط به رسیدگی به تخلفات اطفال در فصل هشتم قانون جامع اطفال جمع‌آوری شده است که در قانون شماره دوازده مصوب 1996 نشر شده است. در این قانون دولت مصر تمامی توافق‌نامه‌های بین‌المللی شامل رهنمودهای سازمان ملل متحد درباره جلوگیری از تخلفات اطفال را (اصول ریاض) و مقررات حداقل استاندارد سازمان ملل متحد برای رسیدگی به تخلفات اطفال (قواعد پکن) را نیز شامل نموده است.⁶

1. در توصیه کمیته حقوق طفل بر دومین گزارش دوره‌ای جمهوری عربی مصر تصویب قانون جامع اطفال مصوب 1996 تحسین شده است و اعلامیه ده ساله برای حمایت و رفاه اطفال مصر 2000-2010 نیز به عنوان تعهد دولت مصر برای تحقق مفاد کنوانسیون حقوق طفل ارزیابی و تحسین شده است. در ملاحظات نهایی بر گزارش مقدماتی جمهوری عربی

¹. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2f104%2fAdd.6&Lang=en (Paragraph 169 of the Second Periodic Report).

². https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fTJK%2f2&Lang=en (Paragraph 14 Second Periodic Report of Tajikistan).

³. Beijing Rules.

⁴. Riyadh Guideline.

⁵. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2f15%2fAdd.5&Lang=en (Initial Report of the Egypt 1993).

⁶. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2f65%2fAdd.9&Lang=en (Second Periodic Report of Egypt).

مصر، کمیته حقوق طفل توصیه نموده بود که دولت به کنوانسیون شماره 138 پیرامون حداقل سن شمولیت کار الحاق نماید که به تبعیت از آن دولت مصر در سال 1999 به این کنوانسیون ملحق می‌شود.

2. کمیته همچنان از ارسال به موقع گزارش ملی دولت مصر و پیگیری نشست رهبران برای اطفال در سال 1990 ابراز خشنودی نموده است و آن را دستاورد عمده به خصوص در زمینه جلوگیری از مرگ و میر نوزادان/ اطفال قلمداد نموده است و این درحالی است که نسبت به ناکامی‌ها در سایر بخش‌ها را نیز تصدیق نموده است.¹

ه - کوبا: دولت کوبا در سال 1991 به کنوانسیون حقوق طفل الحاق نموده است و در سال 1995 گزارش مقدماتی را به کمیته حقوق طفل ارائه نموده است. در ملاحظات نهایی که بر این گزارش صادر شده است، کمیته از اقدامات دولت کوبا در زمینه کاهش مرگ و میر نوزادان و همچنین نسبت معلم - متعلم، تدوین برنامه عمل توسط این کشور برای دستیابی به اهداف رهبران جهان برای اطفال و تطبیق آن در سطح ملی و شهرداری‌ها تقدیر نموده است. در ملاحظات نهایی که بر گزارش دوم دوره ای این کشور صادر شده است، کمیته حقوق طفل از اقدام دولت کوبا در صدور دستور شماره 187/07/2008) که بر اساس آن دیدگاه و نظریات اطفال بالای هفت سال در محکمه و در موضوع صلاحیت والدین را نسبت به آن‌ها شنیده می‌شود تحسین نموده است. همچنین از صدور حکم شماره 234 درباره قانون مادران کارگر مصوب سال 2003 را اقدامی مثبت ارزیابی نموده است که بر اساس آن برای زنان در جریان حاملگی، قبل و بعد از ولادت نوزادان، دوران شیرخوارگی و همچنین مراقبت از اطفال دارای معلولیت سهولت‌هایی در نظر گرفته است. کوبا همچنین در سال 2007 به پروتکل الحاقی کنوانسیون حقوق طفل پیرامون منع شمولیت اطفال در منازعات مسلحانه الحاق نموده است و در سال 2001 از الحاق این کشور به پروتکل الحاقی منع فروش، فحشا و پورنوگرافی اطفال ابراز خرسندی نموده است.²

و- جاپان: دولت جاپان در تاریخ بیستویک سپتامبر 1990 کنوانسیون حقوق طفل را امضا نموده و در 22 اپریل 1994 بدان الحاق نموده است.³ این کشور در سی می 1996 گزارش مقدماتی خود را به کمیته حقوق طفل ارائه نموده است.⁴ در ملاحظات نهایی که بر دومین گزارش دوره ای جاپان داده شده است از تصویب قانون مربوط به منع فحشا و پورنوگرافی اطفال مصوب 1999 و قانون جلوگیری از سوء استفاده طفل مصوب 2000 استقبال شده است. کمیته همچنین تدوین برنامه عمل ملی برای مبارزه با استثمار جنسی و تجاری اطفال را اقدامی تحسین برانگیز قلمداد نموده است و افزون بر آن تدوین پالیسی توسعه ملی جوانان توسط دولت جاپان را اقدامی مثبت ارزیابی نموده است. از دیگر اقدامات مثبت دولت جاپان که مورد تحسین کمیته حقوق طفل قرار گرفته است الحاق به کنوانسیون شماره 138 سازمان بین‌المللی کار درباره حداقل سن شروع به کار است و همچنین الحاق به کنوانسیون شماره 182 سازمان بین‌المللی کار درباره بدترین اشکال کار اطفال را نیز اقدام مثبت و نیک برشمرده است.⁵

با بررسی مختصر کشورهایایی که به عنوان نمونه انتخاب شده بودند تا میزان تأثیرگذاری توصیه‌های کمیته حقوق طفل را بر تغییر عملکرد آن‌ها

1. CRC/C/15/Add.72 18 June 1997.

2. CRC/C/CUB/Co/2.

3. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=87&Lang=EN.

4. CRC/C/41/Add.1 5 August 1996.

5. CRC/C/15/Add.231. 26 Feb.2004.

مشاهده نمود، می‌توان چنین نتیجه گرفت که کنوانسیون حقوق طفل به عنوان پرطرفدارترین کنوانسیون حقوق بشری در سطح بین‌الملل کم و بیش با اقبال بسیاری از کشورها در عمل نیز مواجه شده است و توانسته ادبیات خاص حقوق اطفال را در سطح بین‌المللی توسعه بخشد. هرچند تحقق واقعی حقوق طفل هنوز با چالش‌های فراوانی در سطح بین‌المللی مواجه است که بخشی متاثر از نظام بین‌الملل، تفاوت‌های فرهنگی، توانمندی اقتصادی و دیگر فاکتورهایی است که بر میزان بهره‌مندی اطفال از حقوق شهروندی شان اثر گذار می‌باشد.

مبحث ششم: بررسی تعامل افغانستان با کمیته حقوق طفل

الف- عضویت در کنوانسیون حقوق طفل: کنوانسیون حقوق طفل یکی از معاهدات عمده حقوق بشری است که با 196 کشور عضو بیشترین الحاق را در بین ده معاهده اساسی حقوق بشر دارا می‌باشد. این کنوانسیون در بیست نوامبر 1989 به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید و از تاریخ دو سپتامبر 1990 با گذشت یک ماه از الحاق بیستمین سند لازم‌الاجرا گردید. دولت وقت افغانستان بیست‌وپنج روز پس از لازم‌الاجرا شدن این معاهده در تاریخ 27 سپتامبر 1990 این معاهده را امضا نمود و در 27 مارچ 1994 بدان الحاق گردید.

دولت وقت افغانستان در هنگام الحاق به این کنوانسیون اعلام داشته است که «دولت جمهوری افغانستان در هنگام تصویب به این کنوانسیون نسبت به کلیه مواد این کنوانسیون که با قوانین شریعت و سایر قوانین نافذ در تضاد باشد از حق شرط استفاده می‌کند»¹.

این حق شرط که تحت عنوان اعلامیه صادر شده است برخلاف هدف و موضوع کنوانسیون گرفته شده است و دیگر اینکه حق شرط کلی است و معلوم نیست که کدام ماده تحت پوشش آن قرار می‌گیرد و یا نمی‌گیرد. چنین حق شرطی برخلاف کنوانسیون حقوق معاهدات 1969 میلادی است. براساس فقره چهارم ماده دوم کنوانسیون 1969 معاهدات حق شرط بیانیه یک جانبه ای است که تحت هر نام و عبارتی توسط یک دولت در هنگام امضاء، تصویب، پذیرش، تایید و یا الحاق به یک معاهده مورد استفاده قرار می‌گیرد به گونه ای که دامنه شمول برخی مشخص از مفاد معاهده را نسبت به خود خارج ساخته و یا اثرات حقوقی آن را در اجرا نسبت به خود تعدیل نماید.

در فهرست موضوعاتی که در تاریخ چهار اکتوبر 2019 پس از دومین تا پنجمین گزارش دوره ای افغانستان به کمیته حقوق طفل برای جمهوری اسلامی افغانستان صادر شده است، از دولت افغانستان خواسته شده است تا اعلامیه خود بر کنوانسیون حقوق طفل را لغو نماید. بسیاری از کشورها برای گریز از تعهدات خود در قبال کنوانسیون‌ها تحت عنوان اعلامیه از حق شرط خودشان استفاده می‌کنند که البته این موضوع در فقره (1) و (د) ماده دو کنوانسیون حقوق معاهدات که حق شرط را توضیح داده، مشخص نموده است که حق شرط یک عمل یک طرفه است که تحت هر عنوان و عبارتی در هنگام امضاء، تصویب و یا قبول و یا الحاق به یک معاهده استفاده شود که هدف آن تعدیل معاهده مذکور و یا اینکه شانه خالی کردن از تعهدات مذکور باشد حق شرط گفته می‌شود. از آنجایی که اعلامیه‌ها معمولاً فاقد پیامد حقوقی است و فقط یک عمل سیاسی تلقی می‌شوند؛ بنابراین در اجرای معاهده نمی‌توانند اخلالی به وجود آورد؛ اما با نگاهی به

¹. Upon signature

Declaration:

"The Government of the Republic of Afghanistan reserves the right to express, upon ratifying the Convention, reservations on all provisions of the Convention that are incompatible with the laws of Islamic Shari'a and the local legislation in effect."

اعلامیه‌ای که دولت افغانستان استعمال نموده است می‌توان دریافت که محتوای آن حق شرط و آن هم از نوع کلی آن است که در تباین با موضوع و هدف کنوانسیون حقوق طفل به حساب می‌آید. به همین دلیل کمیته حقوق طفل از دولت افغانستان خواسته است که نسبت به لغو چنین اعلامیه (حق شرطی) اقدامات لازم را اتخاذ نماید.

ب- گزارش‌دهی افغانستان به کمیته حقوق طفل:

1- ساختار گزارش‌دهی: گزارش‌دهی به کنوانسیون حقوق طفل نیازمند ساختار ملی گزارش‌دهی است که در آن تمامی بخش‌های ذی‌نفع جامعه حضور داشته باشند تا گزارش تهیه شده انعکاس دهنده دیدگاه‌های مختلف تمامی اقشار مهم و فعال جامعه باشد. در تهیه گزارش‌ها می‌بایست اصل شفافیت، فراگیربودن و جامع بودن گزارش رعایت شود. گزارش نباید پشت درهای بسته و توسط یک و یا چند نفر نوشته شود. بلکه در تهیه گزارش‌ها می‌بایست تنوع اشتراک‌کنندگان رعایت شود و با نهادهای ملی غیر دولتی مانند نهادهای ملی حقوق بشر و سازمان‌های غیر دولتی ملی و بین‌المللی مشورت و تبادل نظر صورت بگیرد. در حقیقت گزارش باید دربرگیرنده وضعیت موجود کشور و به گونه صادقانه و خودنقدانه تهیه شود. از آنجایی که تحول و توسعه مفاهیم حقوق بشر و میزان تحقق آن در دولت‌های عضو کنوانسیون سیال و رو به تکامل است، نمی‌توان مدعی شد که یک کشور تمامی مفاد کنوانسیون را صددرصد تحقق بخشیده است. به همین دلیل اجرای دائمی، منظم و رو به جلو مفاد کنوانسیون از اهمیت بسزایی برخوردار است.

هر کشوری ممکن است برای تهیه گزارش‌های حقوق بشری به کمیته‌های ناظر معاهدات ساختاری متفاوت داشته باشد. در تحقیقی که دفتر کمیشنر عالی حقوق بشر¹ (OHCHR) در مورد نظام‌های گزارش‌دهی توسط دولت‌های عضو کنوانسیون‌های حقوق بشری در سال 2014 انجام داده است، نشان می‌دهد که چهار گونه ساختار گزارش‌دهی وجود دارد.

1. ساختار موقت برای تهیه گزارش‌ها²؛

2. ساختار وزارتی³؛

3. ساختار بین‌الوزارتی (مشارکت چندین وزارتخانه)⁴؛

4. ساختار نهادی برای کل گزارش‌ها⁵.

در ساختار موقت گزارش‌دهی شیوه کار بدین طریق است که برای تهیه گزارش مشخص یک ساختار موقت ایجاد می‌شود و پس از تهیه گزارش و ارسال آن به کمیته ناظر مورد نظر، منحل می‌گردد. چنین ساختاری ممکن است تحت رهبری یک وزارتخانه و یا متشکل از چندین وزارتخانه و اداره دولتی باشد. در چنین سیستمی هیچگونه ارتباط منظم بین تهیه‌کنندگان گزارش برقرار نمی‌ماند و چون گزارش‌ها حداقل با فواصل چهار یا پنج ساله تهیه می‌شود و از جانبی دیگر اکثر کشورها تعهدات گزارش‌دهی خودشان را با تاخیرهای چندساله تهیه می‌کنند، معمولاً اشخاصی که در تهیه یک گزارش سهم داشته‌اند در گزارش بعدی شامل نمی‌باشند. در چنین سیستمی حافظه گزارش‌دهی وجود ندارد و از خطاهای جریان گزارش‌دهی درس گرفته نمی‌شود. کشورهایی که دارای ساختار موقت گزارش‌دهی هستند شامل لیتوانیا، آفریقای جنوبی، سوئیس، باهاماس و جمهوری کوریا می‌باشند.

در ساختار وزارتی، یک وزارت مسئولیت هماهنگی، تهیه گزارش‌ها و مشاوره با دیگر نهادها را به عهده دارد. ساختار وزارتی معمولاً جزو ساختارهای

1. Office of High Commissioner for Human Rights.

2. Ad Hoc mechanism.

3. Ministerial.

4. Inter-ministerial.

5. Institutionally separate.

پایدار و دایمی برای گزارش‌دهی محسوب می‌شود؛ زیرا در چنین سیستمی یک ریاست مشخص در وزارت مسئول گزارش‌دهی وجود دارد که پس از تهیه گزارش برای تهیه گزارش‌های بعدی حفظ می‌شود. کشورهایی که دارای ساختار وزارتی هستند، شامل دنمارک، اسپانیا، ایالات متحده آمریکا، کامبوج و مکزیک هستند.

ساختار بین‌الوزارتی گزارش‌دهی، دربرگیرنده دو یا چندین وزارت هستند که به صورت مشترک مسئولیت رهبری گزارش‌دهی را به عهده دارند و پس از تهیه گزارش نیز به صورت دایمی و پایدار هستند و رویه‌ها و درس‌های آموخته شده برای دوره‌های بعدی قابل انتقال و آموزش می‌باشد. تفاوت ساختار بین‌الوزارتی با وزارتی در این است که در ساختار وزارتی یک اداره ذی‌ربط وزارت مسئولیت گزارش‌دهی را به عهده دارد و تحت رهبری همان وزارت فعالیت می‌نماید، ولی در ساختار بین‌الوزارتی سلسه مراتب مادون و مافوق ندارد و تیم گزارش‌دهی به صورت مشترک تمامی مراحل گزارش‌دهی را رهبری و هدایت می‌کند. اکثر کشورهایی که تحت مطالعه قرار گرفته بودند دارای ساختار بین‌الوزارتی هستند مانند کشورهای اتریش، کامرون، شیلی، کاستاریکا، جمهوری دموکراتیک کانگو، فنلاند، یونان، هندوراس، لاتویا، جمهوری مولداوی، ونزوئلا، موریتانی، سنگال و پرتگال.

ساختار نهادی گزارش‌دهی نیز جزو ساختارهای دایم گزارش‌دهی محسوب می‌شود که در آن یک نهاد مشخص مسئولیت هماهنگی، پیگیری و گزارش‌دهی را به عهده دارد. چنین نهادی دارای بودجه مشخص، کارمندان ثابت و بخش‌های اداری منظم می‌باشد. ساختار نهادی به صورت دایمی هستند و مسئولیت تمامی گزارش‌های حقوق بشری را عهده‌دار هستند. گزارش‌ها ممکن است مربوط به کمیته‌های ناظر معاهدات حقوق بشری باشند و یا گزارش‌ها مربوط به توسعه پایدار¹ سازمان بین‌المللی کار و یا میکانیزم‌های منطقه‌ای حقوق بشر مانند گزارش‌های مربوط به کمیسیون اروپایی حقوق بشر و یا گزارش‌های مربوط به کمیسیون آفریقایی حقوق بشر. کشورهای صربستان و مراکش دارای ساختار نهادی گزارش‌دهی هستند.

به جز ساختار موقت گزارش‌دهی که مؤثریت کمتری برای گزارش‌های بعدی دارد، دیگر ساختارهای گزارش‌دهی نسبتاً از ثبات و مؤثریت بیشتری برخوردار است، ولی رویه کشورهای مختلف که تابع این روش‌های سه‌گانه هستند مختلف است و نمی‌توان یک ساختار را بر دیگری ترجیح داد. البته ساختار نهادی به خاطر داشتن بودجه مستقل و کادر گزارش‌دهی دایمی نسبت به بقیه ساختارها وضعیت مناسب تری دارد.

به طور کل می‌توان چنین گفت که برای اینکه ساختار گزارش‌دهی منظم و کارا وجود داشته باشد نیازمند ظرفیت مناسب گزارش‌دهی می‌باشد. این ظرفیت شامل ظرفیت تأمین ارتباط مؤثر با نهادهای ناظر معاهدات، ظرفیت هماهنگی برای جمع‌آوری داده‌ها و معلومات لازم برای تدوین گزارش‌های حقوق بشری، ظرفیت مشاوره با نهاد ملی حقوق بشر و دیگر سازمان‌های غیر دولتی حقوق بشری و در نهایت ظرفیت مدیریت معلومات شامل طبقه‌بندی سفارش‌های کمیته‌های ناظر و ارجاع آن به ادارات مربوط و تعقیب و پیگیری از اجرائات ادارات مختلف سهیم در گزارش‌دهی؛ بنابراین هر کشوری بتواند چنین ظرفیتی را در خود ایجاد نماید، می‌توان گفت که ساختار مناسبی برای گزارش‌دهی دارد

2- ساختار گزارش‌دهی افغانستان:

1-2- کمیته‌های کاری: ساختار گزارش‌دهی افغانستان مشابه ساختارهای موقت گزارش‌دهی است که بر اساس آن در هنگام نیاز دولت متخصصینی را استخدام می‌کند تا مسئولیت هماهنگی ادارات و کارشناسی نحوه گزارش‌نویسی را بر اساس معیارهای کمیته‌های ناظر معاهدات حقوق بشری به عهده بگیرند.

¹. Sustainable development.

افراد به صورت قراردادی و کوتاه مدت استخدام می‌شوند و کمیته‌های سه‌گانه که بر اساس پالیسی گزارش‌نویسی تعریف شده‌اند فعال می‌شوند تا در روند تهیه گزارش را تسهیل نمایند.

تعیین اداره مسئول و هماهنگ‌کننده گزارش‌نویسی در افغانستان بر اساس مقرره‌ای است که در سال 1393 تصویب شده است. فقره چهار ماده پنج این مقرره وزارت عدلیه را ملزم نموده است تا در تهیه گزارش به نهادهای ناظر کنوانسیون‌های حقوق بشری با کمیسیون مستقل حقوق بشر و وزارت امور خارجه همکاری نماید.¹ برحسب رویه کاری تا کنون تمامی گزارش‌های مربوط به کنوانسیون‌های حقوق بشری را وزارت امور خارجه در همکاری با سایر ادارات ذی‌نفع تهیه نموده و به کمیته‌های مربوط ارسال کرده است. در مقرره همکاری در تهیه گزارش به وزارت عدلیه، امور خارجه و کمیسیون واگذار شده است که کمی ابهام و سردرگمی دارد. وقتی وزارت عدلیه همکاری می‌نماید، پس اداره مرکزی که نقش اصلی را دارد یا وزارت امور خارجه است و یا کمیسیون مستقل حقوق بشر و از آنجایی که کمیسیون مستقل حقوق بشر بر اساس صلاحیت کاری که برایش پیش‌بینی شده است وظیفه نظارت از عملکرد ارگان‌های دولتی در امور حقوق بشر را به عهده دارد، وزارت امور خارجه به عنوان بخشی از دولت از اجرائات دولت در قبال معاهدات حقوق بشری گزارش می‌دهد. بهتر بود به صورت صریح وظیفه گزارش‌دهی به وزارت امور خارجه واگذار می‌شد و بقیه ادارات مرتبط دولتی مکلف به همکاری با این اداره می‌گردید.

به هر حال، این مقرره مبنای قانونی تهیه گزارش‌های حقوق بشری به کمیته‌های ناظر معاهدات است. هرچند گزارش‌ها قبل از آن نیز توسط وزارت امور خارجه و بر اساس سندی تحت عنوان چرخه گزارش‌دهی تهیه شده است.² این سند در همکاری با مرکز همکاری‌های حقوق بین‌الملل واقع در شهر لیدن³ کشور هلند در سال 2009 میلادی تهیه شده است.

بر اساس ساختار گزارش‌دهی به مرور دوره‌ای جهانی دولت افغانستان برای تهیه این گزارش ساختار ذیل را ایجاد نمود:

1. کمیته رهبری؛
2. کمیته تسوید؛
3. گروه‌های کاری؛
4. گروه جامعه مدنی؛
5. سکرتریت.

چنین ساختار که برای گزارش‌دهی به مرور دوره‌ای جهانی به وجود آمد در دیگر گزارش‌های حقوق بشری ناشی از معاهدات نیز با کمی تغییر مورد استفاده قرار گرفت. کمیته رهبری، کمیته تخنیکي و کمیته تسوید سه کمیته اساسی در جمع‌آوری معلومات، تحلیل آن‌ها، تدوین گزارش و تأیید آن است.⁴

2-2- کمیته رهبری: برای نظارت از نحوه تهیه گزارش و ارائه راهکارهای مناسب برای چالش‌های گزارش‌دهی و تأیید مسوده گزارش که توسط کمیته تسوید تهیه می‌شود کمیته رهبری متشکل از معینان ادارات ذی ربط در سه نوامبر 2016 میلادی و توسط فرمان ریاست جمهوری افغانستان ایجاد گردید. کمیته رهبری که تحت ریاست وزیر امور خارجه فعالیت می‌نماید از آغاز روند گزارش‌دهی را اعلام می‌نماید و سپس از جریان تهیه گزارش

¹.مقرره حمایت حقوق بشر در ادارات دولتی، مصوب 1393/05/13 شورای وزیران، تاریخ نشر: 26 سنبله 1395، نمبر: مسلسل 1148.

² https://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session5/AF/AFG_annexI_Afghanistan_UPR_Reporting_Wheel.pdf.

³. Center for International Legal Cooperation based in Leiden, Netherland.

⁴. CRC/C/AFG/2-5.

به صورت منظم نظارت می‌نماید و در نهایت پیش‌نویس تهیه شده توسط گروه تسوید را تأیید می‌نماید. کمیته رهبری معمولاً سه جلسه تشکیل می‌دهد و در جلسه سوم مسوده گزارش را تأیید می‌نماید.

3-2- کمیته تخنیکي: کمیته تخنیکي متشکل از نمایندگان باصلاحیت ادارات مربوطه دولتی، نمایندگان سازمان‌های بین‌المللی شامل یونیسف و نجات اطفال و کمیسیون مستقل حقوق بشر هستند که توسط اعضای کمیته رهبری انتخاب می‌شوند. این افراد به نمایندگی از ادارات مربوط فعالیت‌هایی را که در مطابقت با مفاد کنوانسیون حقوق طفل طی چندسال انجام شده است را در مطابقت با رهنمود گزارش‌دهی به کمیته تخنیکي ارائه می‌نمایند. معلومات به دست آمده توسط مشاور حقوقی ریاست حقوق بشر و امور بین‌المللی زنان وزارت امورخارجه، مسئول دسک گزارش‌دهی و دیگر اعضای کمیته تخنیکي به دقت بررسی می‌شود و سپس با رعایت رهنمود گزارش‌دهی برای شامل ساختن در پیش‌نویس گزارش به کمیته تسوید ارائه می‌شود.

جلسات کمیته تخنیکي معمولاً چندین مرتبه برحسب نیاز برگزار می‌شود که در آن سعی می‌شود معلومات به دست آمده از ادارات دولتی به دقت راستی آزمایی شود و برای دقت بیشتر جلسات موضوعی¹ برگزار می‌شود تا معلومات به دست آمده توسط مراجع مختلف مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

4-2- کمیته تسوید: کمیته تسوید مسئولیت تهیه پیش‌نویس گزارش را به عهده دارد و متشکل از نمایندگان ادارات مختلف هستند. این افراد از میان اعضای کمیته تخنیکي و بر حسب آشنایی بیشتر با معیارهای گزارش‌دهی و تنوع تخصص آن‌ها انتخاب می‌شوند. کمیته تسوید طی چندین جلسه معلوماتی را که کمیته تخنیکي در اختیار آن‌ها قرار داده است را به دقت بررسی می‌نماید و سپس با توجه به معیارهای گزارش‌دهی و رهنمود گزارش‌دهی که توسط کمیته حقوق طفل تهیه شده است، در پیش‌نویس گزارش شامل می‌سازد.

نتیجه‌گیری:

فرضیه تحقیق ما این بود که کمیته حقوق طفل تا حدودی در توسعه حقوق اطفال موفق بوده است که در این پژوهش اثبات شده است. کمیته حقوق طفل به صورت مستقیم و غیر مستقیم در هنجاری نمودن موازین حقوق طفل تا حدودی موفق بوده است ولی تحقق موثر موازین حقوق طفل نیازمند همگرایی بیشتر بین‌المللی است. هرچند سیستم گزارش‌گیری معاهدات حقوق بشری سازمان ملل متحد امروزه با چالش‌های اساسی مواجه بوده است، ولی هنوز هم تنها کنوانسیون‌هایی که بیشترین اجرائات را داشته است، کنوانسیون حقوق طفل است. این کنوانسیون هم بیشترین اقبال و پذیرش عمومی را در سطح بین‌الملل به خود اختصاص داده است و هم بیشترین اجرائات مربوط به آن است. کم رغبتی دولتها در اجرایی نمودن توصیه‌های کمیته مانع گسترش ادبیات حقوق طفل نشده است و تقریباً تمامی کشورهای عضو کنوانسیون اقداماتی را هرچند محدود در اجرا نمودن مفاد آن انجام داده‌اند.

پیشنهادها:

الف- پیشنهادهایی به دولت افغانستان:

1. استفاده از فرصت گزارش‌دهی برای شناسایی نقاط ضعف نهادهای دولتی، قضایی و قانونگذاری کشور و سعی در رفع ناکامی‌ها؛
2. ایجاد ساختار واحد پیگیری توصیه‌ها و گزارش‌دهی تحت یک اداره تا ضمن جلوگیری از اسراف منابع انسانی، مالی و مدیریتی کشور،

¹. Thematic.

مؤثریت فعالیت‌های دولت افغانستان افزایش یابد. اکنون براساس مقررہ حمایت از حقوق بشر در ادارات دولتی مصوب 1393 پیگیری از توصیه‌های حقوق بشری سازمان‌های بین‌المللی به وزارت عدلیه واگذار شده است ولی گزارش دهی به وزارت امورخارجه محول شده است. این دوگانگی و تقسیم وظایف نه چندان دقیق باعث کارهای تکراری و فرسوده سازی ادارات تطبیق کننده حقوق بشر می شود چون می بایست همواره در یک موضوع واحد جوابگوی دو وزارت مختلف باشند.

3. تدوین دیپلماسی مکتوب حقوق بشر برای افغانستان تا تمامی ادارات به صورت بلند مدت وظایف مربوط خودشان را دانسته و در پرتو آن برنامه ریزی بلند مدت نمایند. مشخص نبودن جایگاه حقوق بشر در سیاست خارجی باعث شده است که ادارات داخلی تصویر روشنی از مکلفیت های دولت نداشته باشد.

ب. پیشنهادهایی به سازمان‌های غیر دولتی

1. ایجاد چتر هماهنگی میان تمامی نهادهای غیر دولتی در زمینه حقوق طفل و همکاری نزدیک با دولت افغانستان؛
2. بررسی دقیق گزارش‌های دولتی و ارائه گزارش‌های بدیل به کمیته حقوق طفل. گزارش‌های بدیل نهادهای غیر دولتی که برکنوانسیون حقوق طفل ارائه شده است توسط سازمان‌های خارجی تهیه شده است و سازمان‌های غیر دولتی افغانستان فعال نیستند، در حالی که بر گزارش دولت جاپان بیشتر از چهل و پنج گزارش بدیل توسط نهادهای غیردولتی داخلی آنها ارائه شده است.
3. تبدیل نمودن موضوع حقوق طفل به یکی از حیاتی‌ترین و حساس‌ترین موضوعات روز افغانستان تا آستانه آگاهی مردم افزایش یافته و موجبات اجرایی نمودن حقوق اطفال افزایش یابد.

ج- پیشنهادهایی به سازمان‌های بین‌المللی

1. سازمان ملل متحد و به‌خصوص شورای امنیت می‌بایست از محکومیت اقدامات ناقض حقوق طفل به‌خصوص شش نقض فاحش حقوق طفل خودداری نماید و با استفاده از اختیارات فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد ناقضین سیستماتیک حقوق طفل را مجازات نماید.
2. اصلاح ساختار کمیته حقوق طفل و افزایش مؤثریت و صلاحیت این نهاد؛
3. کمک به تأسیس نهادهای منطقه‌ای حقوق طفل و به اشتراک گذاشتن معلومات و استفاده از تجربیات موفق مناطق و فرهنگ‌های مختلف جهان؛

منابع

الف- منابع فارسی

1. دکتر دانش، تاج زمان، دادرسی اطفال بزهرکار در حقوق تطبیقی، تهران، نشر میزان، چ پنجم 1393
2. دکتر ضیایی بیگدلی، محمدرضا، حقوق معاهدات بین‌المللی چاپ چهارم، ناشر: کتابخانه گنج دانش، سال نشر: 1388
3. قانون مدنی 1355 افغانستان
4. کدجای 1396 افغانستان
5. مقررہ حمایت از حقوق بشر در ادارات دولتی جریده شماره 1148 مورخ 26 سنبله 1393

ب- منابع انگلیسی

1. Ulfstein Geir, Law-Making by Human Treaty Bodies, 2014, University of Oslo

2. Zhang Xuelian, on the “Concluding Observations “of the United Nations Human Rights Treaty Bodies, on [www. Chinahumanrights.org](http://www.Chinahumanrights.org), October 23, 2019.
3. The Impact of the United Nations Human Rights Treaties on the Domestic Level, Human Rights Quarterly 23 (2001), by the Johns Hopkins University Press.
4. Amanda Adamcheck, Kaya Carville, Senem Cillingiroglu, Rachael Clements, Stacy Ford, Louisa Ingham, Lucy Macris, Yamini Peddada, Hau Pham, Aditya Sarma, Hanneke Schrer, Katherine Signy, Katie Stevel, Lauren Tunstall, Ingram Weber and Adrew Wells, The Implementation of the Convention on the Rights of the Children in Seven South Asian Countries, Institutionalized Children Explorations and Beyond, SAGE 4 April 2020.
5. Daniela Baro, a Tool for Change, reporting to the UN Committee on the Rights of the Child, Save the Children 2003, p 24.
6. The United Nations Human Rights Treaty System Fact Sheet No.30 Rev.1.
7. *Van Alphen v. the Netherlands (Communication No. 305/1988)*, CCPR/C/39/D/305/1988, UN Human Rights Committee (HRC),
8. The Convention on the Rights of the Child 1990
9. Vienna Convention on the Law of Treaties 1969
10. Report of the Secretary General, Status of the Human Rights Treaty Body System. A/74/643, 10 January 2020.
11. CRC/C/5.
12. CRC/C/58
13. CRC/C/15/Add.72
14. CRC/C/CUB/Co/2.
15. CRC/C/AFG/2-5
16. CRC/C/41/Add.1 5
17. CRC/C/15/Add.231
18. https://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session5/AF/AFG_annexI_Afghanist an_UPR_Reporting_Wheel.pdf.

ج- وبسایت ها

19. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx>
20. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>.
21. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/WorkingMethods.aspx>
22. <https://www.refworld.org/cases,HRC,525414304.html>
23. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/TBGeneralComments.aspx>.
24. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en& TreatyID=5&DocTypeID =11.
25. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno =CRC%2fC%2f11%2fAdd.1&Lang=en.
26. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno =CRC%2fC%2f104%2fAdd.6&Lang=en (Paragraph 169 of the Second Periodic Report)
27. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno =CRC%2fC%2fTJK%2f2&Lang=en (Paragraph 14 Second Periodic Report of Tajikistan)
28. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno =CRC%2fC%2f15%2fAdd.5&Lang=en (Initial Report of the Egypt 1993).
29. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno =CRC%2fC%2f65%2fAdd.9&Lang=en (Second Periodic Report of Egypt).
30. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID= 87&Lang=EN.

31. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en
32. [https://undocs.org/en/E/RES/11\(II\)](https://undocs.org/en/E/RES/11(II))
33. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/AdvisoryCommittee/Pages/HRCACIndex.aspx>
34. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CoreInstruments.aspx>
35. https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312283
36. https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312327
37. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIntro.aspx>
38. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/TBPetitions/Pages/HRTBPetitions.aspx#individualcom>
m